Ghidul analistului. Compendiu pentru analiştii de intelligence – o pledoarie pentru reconceptualizarea instrumentarului analitic în problematica de securitate

Adrian ENE
Marius PERIANU
Serviciul Român de Informaţii
e-mail: **ani@sri.ro**

Motto
„Analistul are trei deziderate: să cunoască totul, să fie crezut şi să exercite o influenţă pozitivă asupra sistemului culegerii şi valorificării informaţiilor."
(Sherman Kent)

Abstract
During the past decade, the international security environment has significantly changed under the influence of globalization, information revolution and the ever increasing complexity of risks. As a result, intelligence agencies have to adapt to new security challenges by stressing upon analysis rather than collection of intelligence.
The analysts within the Romanian Intelligence Service have also put much effort into improving the accuracy of their assessments and prognosis by adapting new methods and techniques available in the academic field to the specific needs of intelligence analysis.
Keywords: intelligence analysis, analytical methods and tools.

Argument

Dacă iniţial studiile de *intelligence* au constituit un domeniu aproape „prohibitiv", adresându-se, în special, personalului militar specializat, sfârşitul Războiului Rece a impus, practic, redefinirea conceptului de securitate, din perspectiva noilor ameninţări (esenţialmente „polimorfe", cu geneză multisectorială), diversificării surselor de risc şi dispersiei lor geografice, precum şi a dezvoltării interconexiunilor între fenomene şi manifestări aparent independente.

Mutațiile înregistrate la nivelul mediului actual de securitate a validat, finalmente, o modificare de paradigmă care s-a tradus inclusiv prin demilitarizarea studiilor de securitate.

O tendință majoră în activitatea de *intelligence*, îndeosebi după 11 septembrie 2001, a reprezentat-o şi sporirea vizibilității serviciilor de informații, atât la nivelul beneficiarilor, cât şi la cel al percepției publice, inclusiv ca răspuns la presiunile exercitate de societatea civilă – devenită, între timp, deosebit de sensibilă față de eforturile pentru combaterea terorismului – în scopul creşterii transparenței acestui proces.

În aceste condiții, nu poate fi ignorată creşterea progresivă a accesibilității informațiilor în ceea ce priveşte natura şi obiectivele domeniului *intelligence* la nivelul societății civile, cu atât mai mult cu cât în ultimii ani au apărut numeroase studii şi cercetări, menite să popularizeze/promoveze în rândul publicului realitățile acestui domeniu, ca „alternativă" la imaginea conturată de filmele hollywoodiene cu superspioni invulnerabili.

În consecință, studiile de *intelligence* au devenit tot mai accesibile publicului, ca o componentă a culturii de securitate.

Agențiile de informații din unele state au realizat parteneriate cu mediul academic (universități, centre de cercetare etc.) pentru organizarea de cursuri, cercetări şi diverse alte activități conexe domeniului securității naționale, iar unele centre de studii coodonează programe de *internship*, pentru atragerea studenților din cadrul diverselor instituții de învățământ superior, în scopul familiarizării lor cu domeniul *intelligence*[1].

Nu în ultimul rând, este deja un adevăr unanim acceptat faptul că actuala eră de globalizare a informației şi disoluție a monopolurilor asupra cunoaşterii şi circulației ideilor (din sfera privată, academică ori instituțională), caracterizată printr-o multiplicare fără precedent a datelor şi informațiilor şi un acces tot mai extins şi mai rapid la acestea, impune, la rândul ei, necesitatea reevaluării paradigmei „clasice" de procesare a informației.

Altfel spus, dezvoltarea societății informaționale a constituit, la rândul său, un „motor" în procesul de modernizare a analizei de *intelligence*. Accesul practic nelimitat la datele provenite din surse deschise/publice generează, la rândul său, un paradox evident: dificultatea de a prelucra, în mod eficient, volume informaționale tot mai mari, într-un timp cât mai scurt, utilizând metode analitice „tradiționale".

[1] De altfel, încă din anul 1935, părintele analizei de intelligence, Sherman Kent, lansa ideea potrivit căreia intelligence-ul trebuie regândit drept domeniu academic.

Tendința este acut resimțită inclusiv de structurile de *intelligence*, care se confruntă cu un veritabil „diluviu" informațional, urmare a „exploziei" surselor deschise şi a fluctuațiilor tot mai imprevizibile ale noului mediu de securitate. Creşterea exponențială a ofertei informaționale (suprainformarea) tinde să redirecționeze eforturile rezolutive dinspre căutarea informației către rafinarea instrumentarului mental de interpretare a acesteia.

În raport cu toate aceste provocări, la nivelul Serviciului Român de Informații s-a conturat necesitatea inițierii unui proces de îmbogățire a actualului arsenal conceptual utilizat în elaborarea de analize şi estimări menite să fundamenteze implementarea politicilor de securitate, prin înglobarea noilor metode şi tehnici de analiză şi cercetare ştiințifice consacrate în spațiul academic.

În contextul în care majoritatea structurilor de *intelligence* (atât din zona euroatlantică, cât şi în plan global) încearcă să se adapteze la noul mediu de securitate, ideea unei asemenea transformări s-a impus ca un imperativ al momentului, cu atât mai mult cu cât, în ultimii ani, componenta analitică a devenit un factor esențial în „competiția" angajată cu ceilalți actori din „piața informațională", servicii speciale ori structuri private de analiză[2].

Pe fondul preocupării SRI pentru optimizarea componentei de analiză şi prognoză, un colectiv de analişti din cadrul Serviciului a elaborat, la finele anului 2009, lucrarea intitulată **Ghidul analistului. Compendiu pentru analiştii de *intelligence***, cu scopul de a oferi analiştilor de *intelligence*, indiferent de specializare şi nivel de experiență, un instrument de lucru menit să faciliteze însuşirea principalelor repere ale metodologiei analitice în domeniu.

Raportat la intenția autorilor (din cadrul departamentului central de analiză al SRI), mărturisită încă din prefața Ghidului, lucrarea a reprezentat, de la bun început, un demers intelectual versatil, deschis oricăror „presetări dogmatice". Pe de o parte, pentru că nu targhetează – neapărat şi exclusiv – breasla analiştilor în general ori o anumită categorie de analişti în special (delimitată tipologic ori ca nivel de expertiză), ci se adresează, la limită, tuturor celor care îşi desfăşoară activitatea în domenii ce presupun gestionarea informațiilor cu relevanță pentru securitatea națională. Pe de altă parte, Ghidul nu se plasează nicidecum sub semnul imperativului didactic, aşa cum poate

[2] Este incontestabilă, din această perspectivă, tendința – vizibilă în ultimii ani – de „privatizare" a culegerii de informații, a prelucrării şi distribuirii acesteia (merchandising intelligence), ca reflex al apariției actorilor nonstatali şi al privatizării asigurării securității în domeniul informațiilor.

sugera denumirea. Din această perspectivă, lucrarea nu reprezintă neapărat un ghid sau – mai bine spus – este, în fapt, mai mult decât un ghid. În primul rând, pentru că nu este şi nici nu aspiră să fie un *manual* (în înțelesul de *handbook* sau ghid practic destinat să faciliteze deprinderea unor tehnici analitice aplicate), ci mai curând o *propedeutică* cu caracter general la orice demers de inițiere şi perfecționare în „tehnologia" analitică de *intelligence*.

Nu în ultimul rând, titulatura de manual este inadecvată, în plus, pentru că problematica abordată în cuprinsul lucrării atinge şi subiecte considerate până de curând inedite, referitoare, spre exemplu, la deontologia analitică ori la proiecția carierei analistului de informații.

Întrucât, în prezent, există o întreagă varietate de metodologii derivate din teoriile şi/sau paradigmele cercetărilor de securitate care le-au inspirat, rămâne la latitudinea fiecărui lector să evalueze, potrivit capacității şi preferințelor personale, relevanța fiecărei tehnici pentru problematica avută în atenție, potențialul utilizării acestora fiind limitat, practic, doar de imaginația individuală a analiştilor de *intelligence*.

Aşa cum precizează şi autorii, lucrarea nu aspiră să ofere o perspectivă strict normativă, aşa cum este conturată prin reglementările interne ale Serviciului (aflate ele însele în plin proces de modificare şi adaptare la exigențele impuse de noul mediu de securitate), ci doar să clarifice şi să sistematizeze puncte de vedere şi abordări ştiințifice (academice) cu privire la resorturile intime şi „tehnologia" procesului de *intelligence* în perspectiva sa analitică.

Unul dintre principalele beneficii ale unei astfel de abordări rezidă în aceea că utilizarea Ghidului ar putea contribui în mod semnificativ la consacrarea unui limbaj comun asimilabil la nivelul sistemului intern de *intelligence* şi, implicit, instituirea unei „interoperabilități conceptuale" în raport cu metodologia analitică utilizată de servicii de informații aliate şi/sau partenere ale comunității româneşti de informații.

Totodată, grație complexității tematicii abordate (care „panoramează", în unele cazuri cu detalieri sugestive, cele mai importante aspecte ale activității de *intelligence*), lucrarea poate fi integrată cursurilor de formare/perfecționare în domeniu.

Conştienți de caracterul „perisabil" al bibliografiei utilizate, autorii Ghidului țin să sublinieze că unele dintre aspectele tratate sunt oricând pasibile de ajustări/perfecționări, în funcție de evoluțiile ce s-ar putea înregistra în perspectivă, recomandând lectorului ca, în măsura în care se consideră necesar, să extindă ori să completeze aria tematică propusă în contextul lucrării printr-o cercetare personală.

Prezentare sinoptică

Creşterea în complexitate a problematicii de securitate a produs o deplasare a accentului de la analizele de nivel tactic şi operaţional (centrate pe „informări punctuale") către evaluări şi prognoze cu caracter strategic, în măsură să furnizeze o „lentilă" cuprinzătoare asupra dinamicii evoluţiilor de risc. Concomitent, ascendentul unor actori cu preocupări în domeniul securităţii (mediul privat, comunitatea academică sau mass-media) a catalizat, în mod semnificativ, aşteptările factorilor de decizie (dar şi ale opiniei publice) în raport cu activitatea serviciilor de *intelligence* – situaţie ce a motivat, suplimentar, eforturile agenţiilor de securitate în direcţia reconceptualizării procesului analitic.

Este ceea ce îşi propun să întreprindă autorii Ghidului, într-un demers sugerat de însuşi *motto*-ul primului capitol[3], în conţinutul căruia o pondere importantă este acordată clarificării/definirii, în plan conceptual, a analizei de *intelligence*.

Pe lângă stilul utilizat (o vizibilă încercare de evitare a limbajului administrativ, „lemnos" şi neatractiv, în favoarea celui speculativ, cu veleităţi filosofice), reţine atenţia şi metodologia abordată, aproape *maieutică*, prin care analistul este invitat să conştientizeze aspecte ori nuanţe pe care, într-o exprimare socratică, „nu ştie că le ştie".

Aceste particularităţi metodologice devin evidente încă din debutul lucrării, consacrat identificării locului analizei în activitatea de *intelligence* şi încadrării conceptului de analiză a informaţiilor în contextul mai larg al problematicii referitoare la informaţia de securitate naţională.

În încercarea de a creiona o definiţie a analizei de *intelligence* (efort marcat de dificultăţi inerente, generate de plurivocitatea semantică a termenului generic de analiză, dar şi de înţelegerea parţială a conceptului de analiză a informaţiilor de securitate naţională), autorii reuşesc să surprindă, cu claritate, elementele de specificitate ale acesteia, ca proces şi produs al activităţii de *intelligence*.

Potrivit acestora, analiza de *intelligence* constituie „un demers specializat de cunoaştere asupra unei problematici determinate (cea de securitate naţională), în care sunt utilizate, în forme şi modalităţi specifice, metode şi tehnici consacrate în analiza de tip ştiinţific, în scopul formulării de explicaţii, estimări şi prognoze argumentate, utile în fundamentarea deciziei politice".

[3] „Drumul de zece mii de li începe cu primul pas" (proverb chinez).

Astfel concepută, analiza reprezintă un element constitutiv *sine qua non* în activitatea generală de *intelligence* şi o condiţie necesară pentru obţinerea unor răspunsuri obiective şi conforme cu realitatea, reflectate în informaţii de securitate naţională, în temeiul cărora beneficiarul poate adopta decizii adecvate în raport cu evoluţiile domeniului din responsabilitate.

Analiza realizată pe delicatul palier al delimitărilor conceptuale (unele inedite în peisajul abordărilor teoretice cunoscute, la momentul actual, în cadrul comunităţii autohtone de *intelligence*), oferă, totodată, autorilor oportunitatea de realiza o clasificare a analizei de *intelligence*, după criterii structural-funcţionale şi grad de complexitate, fiind identificate trei mari „specii" analitice: analiza strategică, cea tactică şi cea operaţională.

Pe fondul creşterii, la nivelul factorilor de decizie, a „apetenţei" pentru analiza de tip proiectiv – capabilă să ofere scenarii alternative de evoluţie a unui fenomen, trend în domenii de importanţă/interes strategic –, în ultima perioadă se constată o semnificativă creştere în importanţă a **analizei de nivel strategic**.

În esenţă, acest tip de analiză constituie o abordare multisectorială şi multisursă a fenomenelor cu impact major în sfera securităţii naţionale (în plan politic, militar, economic, social), cu o consistentă dimensiune predictiv-anticipativă. Rezultatul acesteia se reflectă în evaluări, prognoze, estimări, menite să fundamenteze adoptarea unor decizii strategice sau să constituie suport pentru gestionarea unor situaţii/evenimente cu impact major[4].

Dimensiunea forte a acestui tip de analiză o constituie dimensiunea anticipativ-predictivă (de prognoză), care îşi propune să identifice posibile evenimente din viitor, gradul de probabilitate a apariţiei lor, precum şi potenţialul impact al acestora asupra intereselor de securitate naţională, comunicarea unor estimări/predicţii exacte, în timp util, conferind beneficiarilor baza pentru fundamentarea unor măsuri defensive destinate prevenirii şi contracarării unor ameninţări iminente.

Analiza de tip strategic reclamă analişti cu cunoştinţe pluridisciplinare şi expertiză variată, pentru creşterea performanţelor analitice fiind încurajată constituirea de *task forces* multidisciplinare şi multistructurale pe analize dedicate, eventual echipe mixte, întărite conjunctural prin experţi OSINT şi/sau specialişti din zona operaţională (de culegere a informaţiilor).

Un alt palier analitic – situat în circuitul/fluxul informaţional pe o treaptă imediat inferioară celui strategic – este reprezentat de **analiza**

[4] Adda Bozeman, *Strategic Intelligence and Statecraft*, Pergamon-Brassey's, Washington DC, 1992.

tactică. La acest nivel sunt procesate, de regulă, informații de securitate națională referitoare la evoluții ori indicatori de amenințare identificați pe o anumită problemă sau domeniu, la consecințele previzibile sau produse ale unor acțiuni care se constituie în riscuri şi amenințări ori la elemente ce pot susține promovarea intereselor României sau ale aliaților săi.

În raport cu cea de nivel strategic, analiza tactică se concentrează pe abordarea unor problematici şi evoluții sectoriale care pot afecta interesele naționale de securitate. Procesul analitic se derulează prin evaluarea datelor şi informațiilor despre actorii implicați, obiectivele vizate, coordonatele spațiale şi temporale şi formele concrete de manifestare a situației purtătoare de risc.

Demersul analitic reprezintă o realitate ce se manifestă inclusiv pe **palierul culegerii de informații**, în cadrul căreia se desfăşoară procesarea datelor şi informațiilor factuale, rezultate din investigarea mediului de securitate intern sau internațional şi cunoaşterea profilurilor de risc. La acest nivel, analiza constă în evaluarea datelor primare din perspectiva îndeplinirii criteriilor cumulative pe care trebuie să le respecte informația de securitate națională.

Într-o asemenea perspectivă, analiza poate fi considerată un „test de rezistență", menit să diferențieze datele/informațiile cu semnificație pentru securitatea națională de ştiri de anumite pseudoproduse informaționale având la bază date amorfe şi zvonuri.

Analiza operațională (primară) se concentrează pe emiterea unor judecăți de valoare în raport cu veridicitatea şi completitudinea *datelor primare* (*de primă sesizare*), contribuind în mod semnificativ la selectarea acestora şi, ulterior, la elaborarea informațiilor de securitate națională.

Un alt element caracteristic acestei „specii analitice" îl constituie faptul că se manifestă în toate etapele activității de culegere (căutare, identificare, colectare şi verificare a informațiilor), inclusiv prin precizarea „nevoilor de informare" (pot fi continue, secvențiale sau de termen lung). De asemenea, analiza primară se aplică tuturor datelor obținute, indiferent de modul în care le este apreciată veridicitatea, raportarea la sursa informației şi la atributele probate de aceasta.

Acest tip de analiză are ca principale obiective cercetarea analitică de detaliu, estimarea dinamicii şi a tendințelor situației operative şi evaluarea stării de securitate națională, pe segmentul/zona/domeniul de competență.

În majoritatea cazurilor, informațiile culese sunt fragmentare, ambigue şi susceptibile de interpretări divergente. De aceea analiza informațiilor reprezintă o componentă vitală a activității de *intelligence*,

având drept scop, într-o accepțiune limitată, emiterea de judecăți referitoare la capacitățile, intențiile şi acțiunile (prezente ori viitoare) cu potențial de afectare a intereselor de securitate.

Natura specifică a analizei pe această dimensiune a procesului de *intelligence* reflectată, cum precizam anterior, printr-o implicare consistentă în procesul de culegere efectivă a informațiilor, nu exclude elaborarea, în situații determinate, a unor estimări privind evoluția şi tendințele stării de securitate națională, în baza disfuncțiilor, vulnerabilităților, riscurilor şi amenințărilor identificate/prognozate.

În cea de-a doua secțiune a Ghidului (referitoare la specificul tipologiei şi dimensiunilor structural-formative ale analistului de *intelligence*), este abordată, între altele, problematica referitoare la „factorii care determină/influențează procesul analitic", o atenție specială fiind acordată decelării „limitelor şi erorilor de analiză".

Autorii reuşesc să surprindă, în acest punct al studiului, faptul – confirmat de psihologia cognitivă – că percepțiile oamenilor şi modul în care aceştia procesează informațiile sunt puternic influențate de educație, experiență, valori culturale, cerințe ale postului, norme organizaționale, precum şi de specificul informațiilor primite.

Toate acestea formează „lentile" (*modele*/*tipare*/*fixații mentale* sau *„presupoziții de ordin analitic"*) prin care indivizii se raportează la realitatea obiectivă, dar care pot distorsiona percepțiile, oferind nu mai mult decât o reprezentare (subiectivă) a ceea ce oamenii cred că ştiu despre lumea exterioară.

În condițiile incapacității de a asimila complexitatea realității, indivizii recurg la construcția de modele mentale simplificate ale lumii obiective, cărora le suprapun informațiile primite ulterior, fără să existe întotdeauna o compatibilitate între *input*-ul informațional şi propria schemă de gândire.

Nu toate capcanele pe care procesul mental le întinde analiştilor pot fi eliminate, pentru că sunt o parte din noi, singura soluție fiind cunoaşterea şi dezvoltarea unor proceduri de evitare sau înlăturare a lor.

Corelativ, elaborarea unui produs analitic prezintă, în general, un traseu bine determinat, caracterizat de următoarele etape: operații de *data mining*, sortare, clasificare, verificare, alocare şi evaluare a informațiilor; supunerea datelor obținute unor metode de analiză. În mod inerent, apar o serie de probleme şi erori de procesare analitică (imaginea în oglindă, paradigma eficienței, paradoxul specializării), ceea ce implică riscuri de alterare a diagnozelor şi prognozelor.

Din acest motiv, se impune auditarea produselor analitice. În scopul asigurării unei pregătiri şi adaptări continue, analistul trebuie să-şi dezvolte abilităţi practice de realizare şi prezentare a diferitelor materiale (sinteze, evaluări, rapoarte). Pentru asigurarea perceperii rapide şi unitare a informaţiilor din document, este nevoie de respectarea unor reguli ale arhitecturii *output*-ului (importanţa titlului şi a punctului central, tehnica piramidei inversate, construirea argumentaţiei etc.).

În contextul larg al dezbaterilor referitoare la necesitatea identificării de noi instrumente menite să crească acurateţea judecăţilor emise de analiştii de *intelligence*, unii gânditori care s-au aplecat mai îndeaproape asupra acestui proces, precum, de exemplu, Richards Heuer, insistă asupra **necesităţii ca analiştii să-şi conştientizeze propriul proces raţional**, respectiv să-şi împartă echitabil efortul între gândirea modului în care îşi construiesc judecăţile şi concluziile, respectiv gândirea judecăţilor şi concluziilor în sine.

Consonant, David T. Moore abordează conceptul de **gândire critică**, definită ca acţiune intenţionată, deopotrivă cognitivă (*gândire*) şi metacognitivă (*gândirea despre gândire*), prin intermediul căreia analistul reflectă simultan atât la procesul de raţionare, cât şi la raţionamentele prin care ajunge la o concluzie. Potrivit acestuia, gândirea critică subsumează două obiective la fel de importante: identificarea unei soluţii şi îmbunătăţirea raţionamentului.

Emiterea unei judecăţi ori formularea unei concluzii echivalează cu luarea unei decizii pe baza unor indicaţii şi probabilităţi, atunci când faptele analizate comportă un anumit grad de incertitudine/incompletitudine. Judecata presupune pătrunderea dincolo de informaţiile disponibile, fiind principala modalitate de gestionare a incertitudinii, utilizată cu predilecţie de analiştii de *intelligence*, care, cel mai frecvent, se află în situaţia de a opera cu date incomplete, ambigue şi/sau contradictorii.

Din această perspectivă, funcţia analistului de informaţii poate fi descrisă ca depăşire a limitelor informaţiei incomplete, printr-un exerciţiu de judecată analitică în care angrenează strategii de procesare a informaţiilor, la rândul lor importante pentru că pot influenţa direct rezultatul analizei.

Dimensiunea psihologică a analizei în sfera *intelligence* poate fi evidenţiată de abordarea descriptivă a celor cinci etape din componenţa procesului analitic, respectiv: definirea problemei, generarea ipotezelor, culegerea informaţiilor, evaluarea ipotezelor (utilizând strategii de selectare a celor mai probabile dintre acestea) şi monitorizarea continuă a informaţiilor noi.

Cu aceste considerații, intrăm, practic, în cea de-a treia secțiune a Ghidului, dedicată prezentării celor mai importante „metode şi tehnici în analiza de *intelligence*", consacrate în spațiul ştiințific, utilizate în scopul obținerii şi valorificării informațiilor de securitate națională.

În context, este prezentat, în detaliu, un spectru tipologic complex de procedee analitice, dintre care se detaşează: analiza de trend (sau de tendință), analiza contextuală, analiza comparativă, analiza SWOT, analiza cost-beneficiu, analiza de conținut, prognoza (ansamblu metodologic complex sub cupola căreia sunt abordate metoda scenariilor, metoda Delphi, analiza de impact transversal, metoda Brainstorming şi variantele ei).

Aşa cum observă şi autorii Ghidului, preocupările destinate sistematizării şi teoretizării activității de analiză a informațiilor consacră ideea potrivit căreia analiza informațiilor de *intelligence* trebuie să se desprindă de abordări empirice şi să revendice statutul de cunoaştere ştiințifică care să includă, în funcție de matricea analitică selectată, măsurători, calcule, comparații în termeni de cantitate/calitate, explicații şi anticipări.

Fie că este vorba de modalități de cunoaştere şi utilizare a unor resurse informaționale ori de proceduri de sistematizare a anumitor date şi cunoştințe, de metode de investigare (cantitative şi calitative) sau de instrumentare matematice, statice, dinamice şi tehnici electronice de calcul, folosirea procedeelor analitice condiționează în cel mai înalt grad corecta derulare şi succesul unui demers analitic obiectiv, cu şanse de a genera un diagnostic întemeiat asupra unei (unor) evoluții într-un domeniu sau altul de securitate națională.

Diversitatea subiectelor, a temelor şi problemelor supuse demersului analitic, precum şi a modalităților de abordare a acestora şi de elaborare a documentelor de informare către beneficiari face imposibilă aplicarea, într-o manieră predeterminată, a unor metode şi tehnici de analiză. În consecință, utilizarea metodologiei – atât de necesară şi importantă în orice act de cunoaştere – trebuie să se realizeze într-o modalitate cât mai flexibilă.

Această din urmă concluzie constituie, de altfel, caracteristica dominantă a desfăşurării efective a procesului analitic în zona de *intelligence*, în măsura în care o parte importantă a datelor şi informațiilor procesate este marcată de un grad ridicat de incertitudine şi incompletitudine. De aceea, se impune acordarea unei atenții cu totul speciale modalităților prin care sunt utilizate diverse metode sau tehnici consacrate în domenii în care gradul de incertitudine şi ambiguitate a bazelor de date utilizate este mai redus.

Potrivit autorilor, conştientizarea acestor limite presupune:

(1) evaluarea cât mai obiectivă a riscurilor induse de folosirea metodologiei analitice asupra unor baze de date incomplete, ceea ce impune o selectare judicioasă a metodelor şi tehnicilor utilizate în raport de specificul/particularităţile datelor procesate;

(2) adoptarea unei perspective accentuat critice în ceea ce priveşte validitatea judecăţilor analitice formulate asupra unor elemente informaţionale incomplete, lacunare, confuze, ceea ce favorizează recunoaşterea limitelor care pot marca – uneori într-un mod esenţial – demersul analitic.

Precaritatea datelor asupra cărora se exercită procesul analitic, precum şi limitele „naturale" ale metodelor şi tehnicilor utilizate favorizează una dintre cele mai accentuate tentaţii la care este supus analistul de *intelligence*: elaborarea unor explicaţii speculative prin „forţarea" limitelor de aplicabilitate/validitate ale metodei utilizate şi glisarea către abordări „intuitive", nesusţinute de realitate.

În multe situaţii, „fundamentarea" acestor construcţii speculative este explicată prin utilizarea aşa-numitelor *„metode şi tehnici specifice"*, sintagmă caracteristică jargonului profesional, lipsită de conţinut şi care poate „justifica", în fond, orice fel de concluzie.

În fapt, **miza/provocarea fundamentală ce caracterizează analiza informaţiilor de securitate constă nu în utilizarea – „de o manieră specifică", particulară, neîntâlnită în alte domenii – unui set de metode şi tehnici consacrate, ci în aplicarea inteligentă (versatilă, flexibilă) a acestora, în funcţie de limitele formulate mai sus.**

Această viziune este, de altfel, larg împărtăşită în comunitatea analiştilor de *intelligence*. Se admite, în genere, că pe lângă aptitudinile înnăscute şi cele dezvoltate în procesul de instruire, eficienţa activităţii analistului depinde, în mod esenţial, de metodologia (concepte, instrumente şi tehnici analitice) utilizată. **Aşadar, în acest plan, nu există soluţii universal valabile, cele mai bune evaluări fiind generate, de regulă, ca efect al combinării tehnicilor disponibile, în funcţie de specificul şi de complexitatea fenomenelor abordate.**

Justeţea acestei concluzii traversează, de altfel, întreg cuprinsul Ghidului, care se doreşte, din această perspectivă, o pledoarie pentru ideea de abordare a problematicii circumscrise analizei informaţiilor dintr-o perspectivă integratoare, flexibilă şi interdisciplinară. La fel de adevărat este, de asemenea, că – aşa cum aprecia un renumit teoretician al analizei de *intelligence* – **cea mai bună metodă analitică este, înainte de toate, un analist foarte bun.**

Dar cum reuşita unui *aggiornamento* în domeniul analitic depinde, în mod esențial, de configurarea unei relații dinamice între individ (analist) şi sistem (în acest caz, de comunitatea de informații în ansamblul său), schimbarea de paradigmă şi rafinarea instrumentarului metodologic în domeniu derivă, esențial, din modul în care acest proces se reflectă la nivelul principiilor de organizare şi funcționare a serviciilor de informații.

În aceeaşi ecuație relațională, este dezirabil ca analistul să adopte o conduită întemeiată pe tenacitate. El trebuie să-şi susțină opiniile (fundamentate pe o cunoaştere profundă a problemei investigate) indiferent cât de „inadecvat" ar putea „suna", într-o oarecare conjunctură, concluziile demersului analitic. O atitudine similară se impune a fi adoptată de către analist în demersul de reconsiderare/reformulare a concluziilor, atunci când apar noi elemente, de natură să modifice datele inițiale ale problemei.

Încurajarea unor astfel de atitudini se poate realiza prin promovarea tipurilor de activități care pun analiştii în confruntare cu perspective alternative, consultarea cu experți din exteriorul sistemului de securitate, dezbateri analitice, analize concurente, dezbateri interdisciplinare. Această abordare este cu atât mai necesară cu cât, deseori, beneficiarii informării solicită ca produsul finit de *intelligence* să includă scenarii alternative, pentru a se reduce cât mai mult elementele de incertitudine.

Nu în ultimul rând, o condiție *sine qua non* a asigurării adaptabilității sistemului de *intelligence* la valurile succesive de provocări ale mediului de securitate o reprezintă preocuparea în plan instituțional de a favoriza creativitatea şi spiritul inovativ. Situată în opoziție cu spiritul de rutină şi aflată în conflict cu birocrația excesivă, creativitatea (şi complementul ei, spiritul inovativ) în domeniul analizei informațiilor se manifestă prin capacitatea de a pune în valoare ipoteze, proiecte, teme ş.a.m.d. poziționate în afara „paradigmei consacrate" şi prin utilizarea de metodologii nespecifice/atipice, care însă se dovedesc utile procesului analitic.

Favorizarea acestor modalități de îmbogățire a activității de informații poate conduce nu doar la apariția unor remodelări de fond ale unor perspective explicative asupra evoluțiilor de securitate, ci şi la reconceptualizarea managementului şi a instrumentarului analitic.

Rezultă, astfel, cu puterea evidenței, că activitatea agențiilor de *intelligence* trebuie (re)configurată pentru a reflecta lumea în care trăiesc, astfel încât, atunci când lumea se schimbă, este important ca serviciile de informații să evolueze împreună cu ea.

În condițiile în care istoria ne oferă numeroase exemple că lipsa de preocupare pentru adoptarea unei paradigme flexibile, capabilă să răspundă eficient mutațiilor intervenite în contextul de securitate, a determinat disfuncții majore, cu impact în exercitarea actului de autoritate, este de la sine înțeles că o preocupare formală (superficială ori „mimată") generează, mai devreme ori mai târziu, acelaşi tip de repercusiuni.

Concluzia firească a acestor realități – concordantă, în esență, viziunii promovate de autorii Ghidului – este aceea că nu există, practic, alternativă la procesul de adaptare a structurilor de informații la evoluțiile mediului de securitate, a căror dinamică tinde să se situeze, de multe ori, cu precădere în sfera analitică, cu un pas în fața demersurilor instituționale de reconfigurare a arhitecturii de *intelligence*.

Bibliografie selectivă

1. *Ghidul analistului. Compendiu pentru analiştii de intelligence,* elaborat de un colectiv de analişti ai Serviciului Român de Informații (în curs de apariție).

2. Jeffrey R.Cooper*, Curing analytical pathologies – pathways to improved intelligence analysis,* Center for the Study of Intelligence, 2005.

3. Mihaela Stoica, „Studiile de intelligence în viziunea europeană şi națională", *Revista Română de Studii de Intelligence*, Nr. 1-2 / decembrie 2009, Bucureşti.

4. Moore T. David, *Gândirea critică şi analiza informațiilor*, Colegiul Mixt de Informații Militare, Washington DC, 2006.

5. Richards J.Heuer Jr., *Psychology of Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, 1999.

6. William J.Lahneman (coord.), *The Future of Intelligence Analysis* (vol. I, II), Center for International and Security Studies, 2006.

7. Directoratul de Analiză al CIA, *Abecedarul Tehnicilor Informative: Tehnici Analitice Fundamentale*, martie 2008.

Adrian ENE este licențiat al Facultății de Filosofie din cadrul Universității Bucureşti şi specialist în analiza de intelligence.

Marius PERIANU este licențiat al Facultății de Istorie, respectiv al Facultății de Ştiințe Politice din cadrul Universității Bucureşti şi are un master în Ştiințe Politice. Este expert în analiza de intelligence, coordonator al unor programe de instruire profesională în domeniul analizei de informații şi autor al unor studii de specialitate.